

BUNĂSTAREA EMOȚIONALĂ ÎN ȘCOALĂ - CONTEAZĂ?

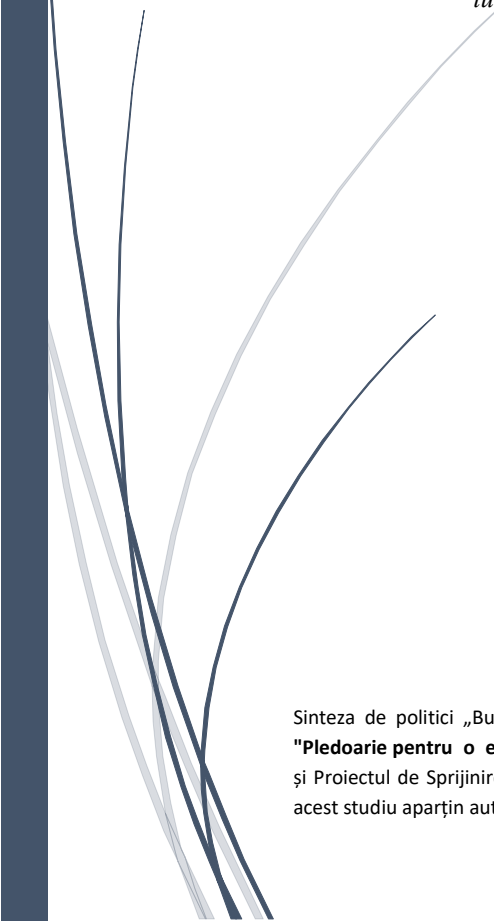
studiu de sinteză

Autor: Daniela Terzi-Barbăroșie

Centrul Psihologic SINESIS

Prezenta sinteză de politici este elaborată pentru informarea publicului larg cu privire la constatările studiului de sinteză asupra subiectului bunăstării emoționale a elevilor și a cadrelor didactice. În scopul îmbunătățirii cadrului de politici în domeniul vizat, este subliniată relevanța bunăstării emoționale a elevilor și cadrelor didactice, oferindu-se totodată câteva posibile puncte de intrare și recomandări specifice, astfel Nota adresându-se, de asemenea și decidenților, membrilor Parlamentului, reprezentanților agențiilor guvernamentale, partenerilor de dezvoltare, ONG-urilor, mass-media, precum și tuturor celor interesați în elaborarea sau influențarea politicilor publice.

Sinteza de politici „Bunăstarea emoțională în școală - contează?” a fost elaborată și prezentată public în cadrul Mesei rotunde **"Pledoarie pentru o educație de calitate: Confortul psihologic al elevilor și profesorilor în școli"**, organizată de Platforma COMpEC și Proiectul de Sprijinire a Educației din cadrul Departamentului Buna Guvernare al Fundației Soros-Moldova. Opiniile exprimate în acest studiu aparțin autorului și nu reflectă neapărat punctul de vedere al Fundației Soros-Moldova.

Decembrie 2018

BUNĂSTAREA EMOȚIONALĂ ÎN ȘCOALĂ – CONTEAZĂ?

Nota de politici ”**Bunăstarea emoțională în școală – contează?**” a fost elaborată în cadrul Proiectului Educațional al Fundației Soros-Moldova și este finanțat prin Programul Buna Guvernare al FSM. Studiul de sinteză face parte dintr-un demers comun al **Comunității pentru o Educație de Calitate**, înființată de experți și profesioniști în domeniul educațional, în scopul impulsivării inițiativelor din domeniul de referință și monitorizării reformelor în derulare.

Scopul studiului de sinteză a fost identificarea în politicile educaționale a aspectelor conexe bunăstării emoționale a elevilor și a profesorilor în școală. Premisa abordării este aceea că școala - înțelegând prin aceasta modul de organizare a procesului instructiv-educativ, atmosfera din școală, corpul profesoral, activitățile cu caracter educațional organizate în școală, relațiile din interiorul școlii, etc. - are un impact semnificativ asupra stării emoționale a elevilor și implicit, asupra performanțelor școlare ale acestora. În vederea realizării scopului studiului de sinteză, au fost studiate documente de politici educaționale și cadrul legal normativ în domeniul de referință și s-a realizat o analiză sumară a datelor oferite de rapoartele sectoriale efectuate de agențiile guvernamentale, parteneri de dezvoltare și organizații non-guvernamentale.

Mesajul central

Cercetările efectuate la nivel global arată că există o legătură directă între bunăstarea emoțională a elevilor și a cadrelor didactice în cadrul școlii și reușita școlară și prestația profesională. Astfel, promovarea bunăstării elevilor și profesorilor va determina îmbunătățirea rezultatelor educaționale și a calității proceselor educaționale în școală.

Aspecte-cheie

- Elevii care se simt mai bine la școală sunt capabili să obțină rezultate mai bune din punct de vedere academic și non-academic. Profesorii care se simt confortabil la școală au un mai bun randament profesional. Cu toate acestea, conceptul ”bunăstării emoționale” nu a fost subiectul niciunei politici educaționale de până acum.
- Inteligența emoțională (competențe personale, competențe și abilități sociale) și factorii non-cognitivi (tăria de caracter, perseverența, cooperarea, sentimentul de apartenență, încrederea în sine etc.) sunt buni predictorii pentru bunăstarea emoțională a elevilor și profesorilor, pentru atingerea unor rezultate înalte în școală și în viață în general. Întreaga strategie didactică trebuie să includă dimensiuni ale dezvoltării inteligenței emoționale și a factorilor non-cognitivi ale elevilor, iar formarea inițială și continuă a cadrelor didactice să urmărească acest laturi în breasla profesorală.
- Se recunoaște din ce în ce mai mult că este important să se depășească măsurile monetare, cum ar fi PIB, note și punctaje, în măsurarea progresului oamenilor și a societăților în întregime. În cele din urmă, bunăstarea oamenilor este punctul central al politicilor publice. Percepțiile, evaluările și experiențele subiective ale oamenilor (bunăstarea emoțională, starea subiectivă de bine, nivelul de fericire, satisfacția de viață) reprezintă o componentă crucială a bunăstării generale.

Rezumat

Sistemul educațional din Moldova se află la o răscruce. Reformele importante inițiate în sector după declararea independenței (schimbarea curriculumului, evaluarea elevilor, formarea profesorilor, finanțarea și modul de conducere) par să nu fie suficiente pentru a îmbunătăți rezultatele în educație și a răspunde noilor cerințe față de capitalul uman al țării. Schimbările socio-economice globale, regionale și naționale reclamă o forță de muncă mai competitivă, cu noi competențe și calificări, cetățeni activi și implicați. Pentru satisfacerea acestor cerințe, Guvernul va trebui să ridice calitatea educației, în primul rând printr-o mai bună gestionare a resurselor umane, inclusiv formarea de manageri în domeniul educației;

- să mărească eficiența și echitatea educației în contextul descentralizării și optimizării rețelei școlare;
- să ofere mai multe posibilități de recalificare și de formare continuă a cadrelor didactice;
- să sporească eficacitatea prin elaborarea unei strategii coerente de reformare a sectorului.

Nota de față sintetizează constatările și concluziile studiului cu privire la bunăstarea emoțională a elevilor și cadrelor didactice în vederea sporirii eficacității sectorului prin intermediul elaborării unui program național strategic și planuri de acțiune la nivel de școală, în cadrul noii strategii educaționale. Nota este, totodată, un apel la acțiune pentru factorii de decizie, partenerii de dezvoltare, ONG-uri și profesioniștii din domeniul educației, psihologiei, sănătății mentale pentru a ameliora bunăstarea elevilor și profesorilor din Republica Moldova prin includerea subiectului în politice naționale.

Contextul și stringența problemei

- În ultimele decenii a fost luată în considerare prognozarea succesului academic și cel pe parcursul vieții în dependență nu doar de factorii cognitivi, cum ar fi inteligența și abilitățile academice, ci și a bunăstării emoționale în perioada copilăriei și a vârstei adulte, a factorilor și abilitățile non-cognitive, precum și a inteligenței emoționale. Cercetătorii din domeniul economiei, psihologiei și sociologiei consideră că în procesul educațional și în viață per ansamblu (angajare, bunăstare materială, realizarea potențialului etc.) aceste aspecte sunt la fel de importante sau chiar mai importante decât cele cognitive.
- La nivel global se atestă o scădere a bunăstării emoționale a oamenilor în general și a copiilor, în particular și o creștere a tulburărilor de sănătate mentală. Astfel, se estimează că 75% din tulburări ale sănătății mentale (anxietate, depresie, fobii, atacuri de panică, adicții) încep să se manifeste până la vârsta de 18 ani; 50% din problemele psihoemoționale ale adulților se datorează trăirilor de până la vârsta de 15 ani; mai mult de jumătate de copii și adolescenți cu anumite tulburări sunt jenați că au aceste probleme și preferă să nu le semnaleze; 10% din copii și adolescenți cu anumite tulburări de sănătate mentală ajung să dezvolte boli mentale, diagnosticate clinic; 10-20% din copiii și adolescenții din întreaga lume au anumite probleme de sănătate mentală. Asemenea statistici îngrijorătoare au determinat organizațiile internaționale, guvernele unor țări și profesioniștii din domeniile conexe: (i) să elaboreze și să pună în aplicare strategii pentru promovarea bunăstării emoționale și psihosociale, prevenirea tulburărilor mintale și promovarea drepturilor omului; (ii) să furnizeze servicii de sănătate mentală integrate și receptive la nevoile copiilor și adolescenților, servicii de asistență socială în cadrul comunităților pentru prevenire și intervenție timpurie și (iii) să asigure managementul bazat pe dovezi al tulburărilor psihice din copilărie pentru a consolida sistemele de monitorizare, dovezile și cercetarea în domeniu.
- Elevii cu niveluri mai ridicate de bunăstare au tendința de a manifesta mai mult respect față de sine, mai multă satisfacție vizavi de școală și viața lor și relații mai sănătoase cu ceilalți. Programul OCDE pentru evaluarea internațională a studenților (PISA) menționează o relație pozitivă între sentimentul de apartenență la școală, satisfacția de viață și performanța academică. PISA constată că o amenințare majoră pentru sentimentul elevilor de apartenență la școală este percepția lor asupra relațiilor negative cu profesorii lor. Elevii mai fericiți au avut tendința de a raporta relații pozitive cu profesorii lor. Elevii din școlile "fericite" (școli în care satisfacția de viață a elevilor este mai mare decât media) au raportat un sprijin mult mai mare din partea profesorilor lor decât studenții din școlile "nefericite". Astfel, se elucidează faptul că elevii caută legături sociale puternice și acceptă valorizarea, grija și sprijinul din partea altora. În special, la vârsta adolescenței, elevii care simt că fac parte dintr-o comunitate școlară sunt mai predispuși să reușească din punct de vedere academic și să fie mai motivați la școală. Desigur, majoritatea profesorilor sunt atenți să aibă relații pozitive cu elevii lor, dar unii profesori pot fi insuficient pregătiți pentru a se ocupa de elevii "dificili" și de "disciplinarea clasei".

- Pe parcursul anilor de școlarizare elevii petrec aproximativ 7,800 ore în cadrul școlii; școala devenind astfel (sau nu?) un mediu ideal pentru trăirea unor experiențe plăcute, pentru socializare și cultivarea unor abilități și competențe sociale și personale, în măsură să-i ajute să-și dezvolte inteligența emoțională (reziliența, auto-controlul, perseverența, etc.) pentru a putea face față stresului, ca copil și ca adult. Cercetările arată că nivelul înalt al bunăstării emoționale din perioada școlarității asigură un traseu ascendent în reușita școlară, nivel înalt de satisfacție în viață și realizarea potențialului (ca copil și ca adult). Evidențele din țările care au implementat programe adresate bunăstării emoționale și inteligenței emoționale în școli, au îmbunătățiri semnificative a sănătății mentale și competențe sociale și emoționale înalte. Totodată, prevederile asupra bunăstării emoționale în școli determină reducerea comportamentelor inadecvate în sala de curs și a bullying-ului.

Abordări pentru promovarea bunăstării în școli: o scurtă istorie

În contextul Republicii Moldova, obiectivele privind bunăstarea emoțională a elevilor au fost în mod tradițional considerate ca fiind parte din rolul general al profesorilor. Profesorii au fost considerați implicați în dezvoltarea cognitivă a elevilor, precum și în dezvoltarea personală, socială și emoțională a acestora. Cu toate acestea, în ultimii ani, rolul profesorului a fost în mare măsură schimbat de la un rol mai larg, mai generalizat, la unul mai axat pe dezvoltarea cognitivă/ academică. Această îngustare a focalizării s-a datorat diferitor influențe. Măsurile politice și politice recente au subliniat rolul profesorului de a favoriza cvasi-exclusiv obținerea de către elevi a rezultatelor academice înalte. Consecința neintenționată a urmării standardelor educaționale a fost transformarea rolului didactic într-unul axat mai mult pe predarea conținutului academic "de bază", chiar dacă există încă prescripția că profesorii ar trebui "*să promoveze siguranța și bunăstarea elevilor*".

Eforturile profesorilor de a sprijini dezvoltarea complexă a elevilor au fost completate de inițiativă UNICEF – Școala prietenoasă copiilor – care a extins preocupările exclusive ale profesorilor asupra familiei, elevilor înșiși și a comunității. De asemenea, curriculum revăzut și curriculum opțional, precum și mai recenta reformă privind incluziunea și respectiv, sprijinul acordat de către personalului suplimentar, cum ar fi asistenții de clasă, psihologii școlari readuși în spațiul școlar, sunt câteva acțiuni cu impact asupra bunăstării emoționale ale elevilor și profesorilor.

În ciuda concentrării din ce în ce mai înguste asupra obiectivelor de realizare academică, este clar că școlile constituie un context social important care poate modela traiectoriile vieții copiilor în ceea ce privește bunăstarea emoțională și sănătatea lor. Pe de o parte, din numeroasele revizuri ale cercetărilor reiese clar că experiențele școlare pe care le-am avut de a fi agresate sau excluse din punct de vedere social, de practici dăunătoare de instruire și de evaluare și de eșecuri școlare cronice și repetate pot avea efecte pe termen lung asupra bunăstării ulterioare. Astfel, chiar dacă atenția școlilor și a profesorilor a fost din ce în ce mai mult atrasă de rezultatele obținute în cadrul agendei de standarde, a existat o mișcare semnificativă de a dezvolta strategii discrete bazate pe școală pentru a răspunde nevoilor

elevilor în ceea ce privește bunăstarea emoțională. Acest lucru se întâmplă uneori prin activități direcționate cu persoane considerate a fi expuse unor riscuri sau care prezintă deja probleme, uneori prin abordări curriculare cu lecții dedicate și, uneori, prin abordări pe tot parcursul școlii care se concentrează pe angajarea tuturor elevilor, personalului și a altor părți interesate (de exemplu, părinții) schimbări sistemice în întreaga școală.

Timpuri noi – politici noi

În ultimii ani, domeniul elaborării politicilor publice, alături de noțiunea de fericire sunt introduse concepte echivalente, precum cel de satisfacția vieții (life satisfaction), bunăstare emoțională (subjective well-being), bunăstare psihologică (psychological well-being). Bunăstarea emoțională în contextul studiilor de politici desemnează modul în care oamenii își evaluează propria viață și include variabile precum satisfacția cu viața și satisfacția maritală, lipsa depresiei și anxietății și stările de spirit sau emoțiile pozitive. Practic, bunăstarea emoțională se suprapune, acum, în mare parte peste conceptul de *calitatea vieții*, folosit anterior în documentele de politici publice.

Bunăstarea copiilor este un construct multidimensional, care cuprinde atât datele obiective, cât și cele subiective ale vieții acestora (aspirații, percepții, evaluări proprii ale vieții lor) incluzând, dar nelimitându-se la funcționarea socială, fizică, emoțională, spirituală, statutul adaptativ al copilului și atunci când este indicat, al familiei acestuia. Bunăstarea este sensibilă la schimbările care au loc în cadrul procesului de dezvoltare al copiilor și este influențată de mediu și de condițiile socio-culturale, iar indicatorii prin care se măsoară trebuie să ia în considerare în special dimensiunea pozitivă a acestor aspecte, adică în ce măsură copilul își atinge potențialul maxim. E vorba de faptul că oamenii, pentru a putea să învețe și să aibă rezultate prin învățare, trebuie să aibă o stare de bine, să fie mulțumiți, fericiți și să se simtă confortabil. Nimeni dintre noi nu poate să învețe bine (să lucreze bine) dacă avem foarte multe griji și stres.

Conceptul ”bunăstarea copilului”, operaționalizat pe baza unei sinteze realizate sub egida UNICEF¹ presupune:

- Orice activitate, desfășurată în școală sau cu participarea școlii, care duce la ameliorarea stării de bine, pe oricare dintre dimensiunile menționate mai jos, poate fi luată în considerare la evaluarea modului în care școala asigură și îmbunătățește bunăstarea copilului.
- O serie de aspecte subsumate conceptului de ”bunăstare” sunt abordate și prin alte standarde – de exemplu, cele care se referă la rezultatele școlare.

La nivel de ”individ”, bunăstarea copilului înseamnă: sănătate și siguranță; participarea școlară și rezultatele învățării; dezvoltare psihologică și emoțională; dezvoltare și comportament social.

La nivel de relații, bunăstarea copilului înseamnă: relațiile din familie, relațiile cu colegii/grupul de semeni; relațiile din școală; relațiile din comunitate; relațiile la nivel de macrosistem (de societate). La nivel de context, bunăstarea copilului înseamnă: familia, colegii/prietenii, școala, comunitatea, macrosistemul (societatea).

¹ https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/iwp_2009_21.pdf

Aceasta înseamnă, printre altele, că rezultatele învățării vor crește semnificativ dacă elevul este în siguranță la școală, dacă se simte bine în pielea lui (indiferent de etnie, de nivelul economic, educațional sau de statutul social al familiei), dacă este ajutat să învețe din greșeli, dacă are relații armonioase, etc.

Mai mult decât atât, învățarea tinde să devină principala activitate umană și ea nu trebuie asociată cu emoții negative - pentru că omul va căuta să evite ceea ce i-a produs o astfel de stare emoțională negativă (deci, în acest caz, va căuta să evite învățarea).

Principiile educației centrate pe copil vizează într-o mare măsură dezvoltarea personală a fiecăruia, în ritmul său, pe achiziția unor deprinderi transferabile (*soft skills, non-cognitive factors*) care sunt prioritare pentru toate sistemele avansate de învățământ din lumea contemporană: soluționarea problemelor, lucrul în echipă, abilități avansate de comunicare și cooperare, motivație intrinsecă și atitudini pozitive față de sine și de alții, față de învățare și de viață.

Cum putem discuta despre bunăstarea copilului, fără a aborda și bunăstarea profesorului?

Instituția de învățământ este cea care ar trebui să asigure bunăstarea profesorului care, la rândul lui, să o poată asigura la elevi. Este la fel de evident că bunăstarea profesorului nu poate fi asigurată exclusiv la nivelul școlii, și nici măcar la nivelul sistemului de învățământ. Ea depinde de mulți alți factori, cum ar fi: resursele financiare alocate, cadrul legal, serviciile de sănătate publică, mentalitățile și valorile promovate în societate, statutul social și prestigiul meseriei etc. Astfel, bunăstarea profesorilor depinde inclusiv de aspecte economice, sociale și culturale profunde, care nu pot fi rezolvate prin aceste standarde. Momentan nu pare verosimilă reforma salarială în domeniul educației. Dar anumite schimbări care să favorizeze confortul profesorilor sunt cu putință. Pe de altă parte, nu trebuie să uităm faptul că scopul profesorului, scopul întregii sale activități este elevul (anume obținerea unor rezultate ale învățării prestabilite - prin curriculum -, dezvoltarea individuală, integrarea socială și profesională etc.), iar standardele în discuție tocmai la acest aspect se referă: calitatea serviciilor educaționale pentru "cel care învață", din perspectiva "celui care învață" și "celui care realizează predarea/evaluarea", deopotrivă.

Un accent mai puternic și mai sistematic asupra sănătății mintale, a bunăstării sociale și emoționale, care se atestă în ultimul timp, transformă din rădăcini și procesele de politici. Astfel, preocuparea pentru bunăstarea socială și emoțională a elevilor este ferm stabilită în politicile multor state. Politicile și inițiativele identificate în funcție de natura referinței lor la elementele de bunăstare socială și emoțională, pot fi grupate după cum urmează:

(1) Politici care promovează bunăstarea socială și emoțională a elevilor prin: dezvoltarea unor aspecte specifice ale bunăstării; minimizarea riscurilor de suferință socială și emoțională; și satisfacerea nevoilor sociale și emoționale ale elevilor, în special a celor expuși riscului.

(2) Politici care leagă bunăstarea socială și emoțională a elevilor cu alte rezultate de bază ale politicii educaționale. Astfel, s-au identificat corelații între bunăstarea socială și emoțională cu: realizarea elevilor în și dincolo de școală; rezultatele învățării pentru grupuri specifice; și pregătirea elevilor pentru viață.

Astfel de politici susțin argumentul că sistemele școlare și autoritățile educaționale recunosc importanța bunăstării ca mediator al comportamentului adaptativ, a atitudinilor pozitive și a rezultatelor învățării și încearcă să creeze o abordare sistematică a integrării a acestei probleme în practica didactică și cultura școlară.

Cu toate acestea, existența politicilor nu reprezintă o garanție a utilizării practicilor recomandate și implicit, al impactului asupra elevilor. Acest lucru necesită angajamentul actorilor educaționali din școli și ar putea fi sporit prin consolidarea principiilor fundamentale atât prin formarea inițială a cadrelor didactice, cât și prin dezvoltarea profesională și formarea continuă.

Nu doar diriginții, psihologii sau managerii școlari sunt implicați în asemenea demersuri, ci toți profesorii au datoria de a dezvolta și promovarea bunăstarea, precum și de a recunoaște și de a face referire elevilor care prezintă un risc deosebit de probleme de sănătate mentală, tulburări de personalitate sau auto-vătămări și riscuri suicidare. Mai mult, în conformitate cu abordarea unor cadre largi, profesorii din toate specializările trebuie să fie conștienți de impactul bunăstării sociale și emoționale asupra învățării elevilor lor.

Abordarea bunăstării sociale și emoționale mai explicit în formarea inițială, în special în învățământul secundar, ar putea ajuta profesorii de la începutul carierei să se simtă mai încrezători în crearea de medii de susținere, programe speciale și receptivitate la necesitățile emoționale ale elevilor, prin utilizarea unor instrucțiuni practice, liste de verificare, metode interactive, cum ar fi studii de caz, jocuri de rol și grupuri de discuții.

Constatări

- Cercetările arată că școlile au o importanță majoră în ceea ce privește sănătatea emoțională a copiilor, bunăstarea și reziliența, precum și realizările lor academice. Efectele pot fi de lungă durată și pot constitui o parte importantă a proceselor de dezvoltare actuală și ulterioară. Cu toate acestea, sinteza noastră demonstrează că susținerea sănătății emoționale a copiilor, bunăstarea și reziliența eficientă în școli necesită reconceptualizarea cadrului de politici și aplicații practice care să abordeze sarcina respectivă în toată complexitate sa.
- Conceptul de "bunăstare a elevului" nu este unul simplu, liniar, ci unul complex, cu peste 50 de factori constitutivi. Școala poate controla doar o parte dintre acești factori, neputând interveni, direct, asupra cauzelor. Pe de altă parte, școala poate atenua sau compensa influența unor factori, care țin de familie, comunitate, societate etc., și care influențează negativ bunăstarea elevilor.
- Activitatea la clasă a profesorului este cea care generează calitate și, ca urmare, bunăstarea profesorului este o condiție a bunăstării elevilor. Aceasta poate fi asigurată numai printr-un management performant al învățământului, la nivel de sistem și de furnizor de educație și prin dialog permanent între partenerii sociali.
- Bunăstarea elevului nu înseamnă o stare de beatitudine permanentă sau transformarea școlii într-un "spațiu al distracțiilor" ci, dimpotrivă ordine, disciplină, așteptări înalte, efort, dar și respect încurajare, empatie și sprijin.

- Totuși, deși există dovezi cu privire la beneficiile prevederilor educaționale în domeniul bunăstării emoționale în școli, la momentul actual sistemul educațional din Moldova este dezechilibrat din această perspectivă: se pune prea mult accent pe realizarea academică și nu se concentrează suficient pe promovarea bunăstării elevilor.
- Meseria de profesor este una dintre cele mai solicitante din punct de vedere emoțional și intelectual. Printre profesori se atestă un număr mai mare de persoane cu nivel înalt al stresului, insomnie, sindromul "burn-out" (epuizare nervoasă) și alte probleme de sănătate mentală, ca urmare a unor probleme care implică solicitări emoționale sau cognitive ridicate, lipsa de oportunități, volumul mare de muncă, stima de sine redusă, precum și rolul esențial al profesorilor în viețile elevilor. Îmbunătățirea bunăstării emoționale a profesorilor are beneficii nu numai pentru angajații înșiși, ci și pentru bunăstarea emoțională a elevilor, succesul lor academic și performanța școlii în întregime. Prin urmare, având în vedere aceste beneficii, la nivel global există un interes crescând pentru identificarea factorilor nefavorabili și a celor protectivi și intervenții specifice care să promoveze bunăstarea în mediul ocupațional școlar.
- În Moldova școlile, managerii și profesorii depun mari eforturi să prioritizeze bunăstarea emoțională a elevilor și profesorilor. Deși în ianuarie 2018 a fost aprobat documentul de politici "Repede metodologice privind activitatea psihologului în instituțiile de învățământ general"², în absența psihologilor școlari, activități specifice la nivelul școlii sunt realizate sporadic de către psihologi invitați sau cei de la Serviciul Psihologic Chișinău. Datele Sistemului Informațional de Management în Educație (SIME) arată că în anul de învățământ 2017-2018 sunt înregistrați 429 de psihologi și psihopedagogi în 1.243 de instituții de învățământ general.
- Constrângerile financiare și lipsa importanței acordate bunăstării emoționale în legislație și cadrului de politici determină absența preocupării sistematice pentru bunăstarea emoțională a elevilor și cadrelor didactice și a acțiunilor concrete. Unii manageri școlari și profesori simt, de asemenea, presiunea de a atinge obiectivele educaționale, deseori în detrimentul confortului psihologic propriu și cel al elevilor. În contextul migrației și a creșterii numărului de copii în grupurile de risc, precum și a fenomenelor de bullying, tot mai mulți profesori semnalează problema lipsei psihologilor școlari, ei dorind să promoveze bunăstarea emoțională a elevilor lor, dar nu se simt capabili, nu au cunoștințele sprijinul și abilitățile, necesare pentru a face acest lucru.
- În Republica Moldova nu există studii la nivel național care să cerceteze particularitățile bunăstării emoționale a cetățenilor, copii și adulți. În Raportul global³ asupra fericirii "World Happiness Report 2018" care oferă un clasament al evaluării stării de bine a cetățenilor din 156 țări ale lumii, Republica Moldova ocupă locul 67 dintre 156 țări, în timp ce sondajele de opinie atestă o scădere a optimismului populației.
- Un accent puternic pe promovarea bunăstării emoționale, dezvoltarea rezistenței și a bunei sănătăți mentale la nivelul politicilor publice va îmbunătăți rezultatele pentru copii și tineri, pentru adulți și bătrâni - pentru societate în ansamblu. Beneficiile posibile pentru

² https://mecc.gov.md/sites/default/files/ordin_nr.02_din_02.01.2018_0.pdf

³ https://s3.amazonaws.com/happiness-report/2018/WHR_web.pdf

persoane fizice, familii, afaceri și economie sunt clare: creșterea performanței academice, reducerea abandonului școlar, implicarea în activități extracurriculare și de voluntariat, creșterea capacității de angajare, productivitatea sporită, îmbunătățirea relațiilor de familie și a fericirii, per ansamblu. Școlile trebuie să joace un rol-cheie în transformarea acestor beneficii posibile în realitate.

- Părinții consideră școlile și profesorii drept primul port de apel atunci când le apar îngrijorări cu privire la bunăstarea emoțională a copilului și la sănătatea mentală a acestuia. Evidențele arată că părinții copiilor care manifestă dezadaptare, suferință emoțională sau care au anumite probleme de sănătate mentală, au cea mai mare probabilitate să caute sfaturi sau ajutorul unui profesor decât al oricărui alt profesionist sau serviciu. În absența unui cadru legislativ care să reglementeze activitatea psihologilor în general și a celor din practica privată, presiunea pe care o simt profesorii în acest context este imensă, la fel precum este și disperarea părinților.
- Curriculum de bază și cel opțional: o analiză a curriculumului de bază, din perspectiva competențelor sociale și personale, nu există, dar în curriculum opțional, printre cele peste 70 de curricule pentru cursuri opționale, plasate pe site-ul Ministerului de resort, sunt câteva care adresează oarecum subiectul bunăstării emoționale, inteligența emoțională și dezvoltarea personală (de ex., Educația pentru drepturile omului, Dezvoltarea personală și proiectarea carierei, Relații armonioase în familie, Arta comportamentului moral, Educație pentru sănătate, Educație pentru echitate de gen și șanse egale, Educație pentru dezvoltarea comunității, Educație pentru toleranță, Educație socială și financiară, Educație interculturală). De la începutul noului an școlar, în loc de orele de dirigiență, elevii din ciclul gimnazial au cursul Dezvoltare personală (a cărui curriculă apare cu statut de *proiect* pe pagina www.particip.gov.md) pentru realizarea căruia sunt responsabili dirigenții. Pe de o parte, acest curs oferă o mare oportunitate din perspectiva încorporării conceptului de ”bunăstare emoțională” în politicile educaționale, dar în același timp, lipsa pregătirii dirigenților în acest sens, determină o stagnare în procesul de formare a competențelor specifice, integrate în proiectul de curricula.

Implicații și recomandări: asigurarea și promovarea bunăstării emoționale în școli

Salutăm angajamentul Guvernului de a ”moderniza programa școlară la toate nivelurile, astfel încât să fie asigurată o descongestionare judicioasă și o sincronizare a parcursurilor de învățare a elevilor la discipline”. Cu toate acestea, școala trebuie să fie și cadrul instituționalizat care dezvoltă, susține și promovează bună sănătate mintală și bunăstarea emoțională, precum și inteligența emoțională. Școlile joacă un rol esențial în viața copiilor. Guvernul trebuie să trimită un mesaj clar că o educație de calitate promovează sănătatea și bunăstarea emoțională, nu doar note bune.

- Creșterea bunăstării emoționale ca prioritate fundamentală în cadrul legal-normativ

Legislația existentă care stabilește responsabilitățile școlilor poate fi îmbunătățită pentru a promova bunăstarea emoțională și sănătatea mintală a elevilor. Obligații clare care să se aplice tuturor școlilor, este necesară pentru a determina transformări semnificative și pentru a crea echilibrul corect între realizarea academică și bunăstarea emoțională. Totodată,

instituțiile de învățământ să-și elaboreze propriul plan de acțiuni, cu respectarea caracteristicilor specifice (date demografice, de sănătate, gen, etnie, nevoi specifice etc.) Odată cu această modificare legislativă, trebuie, de asemenea, să se elaboreze orientări clare și detaliate pentru școli cu privire la modul în care trebuie să dezvolte și să promoveze bunăstarea emoțională și sănătatea mintală a tuturor elevilor și a profesorilor.

- Asigurarea bunăstării emoționale ca prioritate în planurile cadru

Includerea explicită a prevederilor pentru bunăstare va asigura o abordare comprehensivă, cu impact de zi cu zi asupra calității educației și a vieții actorilor educaționali.

- Creșterea importanței bunăstării și a sănătății mintale în cadrul Agenției naționale de asigurare a calității în educație și cercetare și Inspectoratului școlar național

Deși planurile cadru și cele interne ale școlilor sunt importante pentru stabilirea agendei de dezvoltare a bunăstării, cadrul de evaluare și de inspecție școlară pare la moment mai curând o sperietoare pentru managerii școlari și profesori, decât o pârgie de asigurare a calității în educație. Instituționalizarea demersului de asigurare a bunăstării se poate realiza inclusiv prin modificarea cadrului legal-normativ al ANACIP și IȘN. Este important ca promovarea bunăstării emoționale și a sănătății mentale să fie recunoscută drept o prioritate esențială a școlilor și că acest lucru se reflectă în cadrul de inspecție (în special din cauza că problema sănătății mentale a copiilor nu este reflectată momentan în nici un document de politici).

- Promovarea unui cadru eficient de măsurare

Există un număr semnificativ de dovezi la nivel global, european și regional care ilustrează eficacitatea intervențiilor de bunăstare în școli asupra bunăstării copilului, a rezultatelor academice și a altor rezultate sociale și emoționale. Cu toate acestea, sunt necesare cercetări naționale pentru a furniza dovezi concludente despre abordările și intervențiile în materie de bunăstare care sunt cele mai eficiente în școli.

Implementarea unui cadru de măsurare a bunăstării este necesară pentru a putea măsura progresul în timp. Stabilirea unui cadru de măsurare ar fi deosebit de benefică pentru a ajuta școlile să identifice intervențiile care sunt cel mai probabil să fie eficiente având în vedere caracteristicile specifice și cultura unică a școlii.

- Abilitarea cadrelor didactice pentru favorizarea bunăstării

Profesorii și personalul școlii trebuie să fie bine pregătiți pentru a oferi mediul adecvat pentru învățare și bunăstare emoțională. Profesorii au raportat că acționează în afara competenței și capacității lor în ceea ce privește confortul psihologic și sănătatea mentală a copiilor. Profesorii nu sunt adesea instruiți suficient pentru a identifica semnele de probleme de sănătate mintală sau pentru a aborda confidențial aceste probleme. În ciuda faptului că sunt bine informați, ei sunt adesea incapabili să-și îndrume elevii pentru a obține ajutor.

Prin urmare, este esențial ca înțelegerea dezvoltării psihologice a copiilor, a bunăstării, a rezistenței și a sănătății mintale să fie încorporată în:

- Formarea inițială a cadrelor didactice și dezvoltarea profesională continuă

Acest lucru este necesar pentru a se asigura că toate cadrele didactice au cunoștințele și abilitățile de bază pentru a putea promova bunăstarea elevilor și pentru a răspunde în mod eficient problemelor de bunăstare emoțională.

- Acordarea resurselor de care au nevoie școlile și cadrele didactice

Școlile funcționează într-un mediu financiar dificil și nu se poate aștepta să facă mai mult cu mai puțin. Guvernul trebuie să recunoască rol-cheie pe care îl au școlile în promovarea unei stări de bine a elevilor și să le aloce resurse în acest sens. De asemenea, școlile trebuie să facă parte dintr-un sistem integrat de referire în domeniul sănătății mintale a copiilor și adolescenților, în special în ceea ce privește identificarea, intervenția și prevenirea timpurie, având în vedere că au cel mai bun acces la elevi. Ele trebuie, de asemenea, să beneficieze de un sprijin adecvat pentru implementarea curriculum-ului opțional suplimentar abordării bunăstării, creșterii culturii școlare și reconfortarea cadrelor didactice (training-uri, evenimente de conciliere a vieții de familie cu viața profesională, etc.).

Încurajăm Guvernul să considere aceste șapte recomandări-cheie pentru a plasa bunăstarea elevilor în centrul sistemului educațional, alături de reușita școlară. Credem că aceste schimbări sunt necesare pentru a se asigura că toate școlile îi ajută pe elevi să își dezvolte inteligența emoțională, rezistența, să aibă grijă de bunăstarea lor emoțională pentru ca aceștia să continue să prospere la vârsta adultă.